

Publicaties

[Roy Kleukers, met bijdragen van Ron Beenen en Vincent Kalkman]

EIS-publicaties

Jansen, W., R. Kleukers & B. Odé 1999. *De rosse sprinkhaan bij Schin-op-Geul*. – *European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden*, 13 p.

Beschrijving van de historie en huidige status van de enige Nederlandse populatie van deze soort. Ook wordt de opzet van een monitoring van de rosse sprinkhaan beschreven. Rapport in opdracht van de stichting Instandhouding Kleine Landschapselementen.

Kalkman, V.J. & M. Reemer 1999. *Libellen van de rode lijst in Gelderland*. – *European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden & De Vlinderstichting*, 51 p.

Een analyse van de trend en verspreiding van de libellen van de rode lijst in opdracht van de provincie Gelderland.

Peeters, T.M.J., I.P. Raemakers & J. Smit 1999. *Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae)*. – *European Invertebrate Survey – Nederland*, 226 p. [met honderden verspreidingskaarten (NL) en fenologiediagrammen]. Te bestellen bij EIS-Nederland, prijs f 17, 50.

Voor de eerste maal worden de gegevens van alle inheemse bijen samengebracht. De achteruitgang van deze groep blijkt dramatisch te zijn. Het boekje fungeert tevens als handleiding voor de medewerkers aan het inventarisatieproject 'De bijen van Nederland (1999-2001)'. Er worden tips gegeven voor het inventariseren, prepareren en determineren.

Reemer, M. & V.J. Kalkman 1998. *Sprinkhanen en krekels van de rode lijst in Gelderland*. *European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden*, 35 p.

Een analyse van de trend en verspreiding van de sprinkhanen en krekels van de rode lijst in opdracht van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland blijkt een bijzondere verantwoordelijkheid te hebben voor het behoud van de Nederlandse sprinkhanenfauna.

Reemer, M., T. Peeters, T. Zeegers & W. Ellis 1999. *Wilde bijen in terreinen van Natuurmonumenten*. *European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden*, 59 p. Te bestellen bij EIS-Nederland, prijs f 20,00.

Dit rapport bevat een analyse van de bedreigde bijen in terreinen van Natuurmonumenten, naar aanleiding van de discussie rond concurrentie van honingbijen met wilde bijen. Wilde bijen lijken nog sterker dan andere insectengroepen bedreigd

te worden. In terreinen van Natuurmonumenten komen nog heel wat soorten voor, maar deze kunnen zeer gebaat zijn bij concrete beschermingsmaatregelen. EIS-Nederland adviseert om zeer terughoudend te zijn met het toestaan van bijenkasten in natuurgebieden, zolang niet is aangetoond dat deze geen negatief effect hebben op de wilde bijenfauna.

Overige publicaties Nederland

Alders, C.J.M. & C. Gielis 1999. *Apterona helicoidella* nieuw voor de Nederlandse fauna (Lepidoptera: Psychidae). – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 59: 21-22.

Alders, K. & Th. Heijerman 1999. *Taeniapion rufulum* nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Brentidae). – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 59: 71-74.

Berg, C. van den & J.C. van de Sande 1999. *Ceutorhynchus turbatus* new for The Netherlands (Coleoptera: Curculionidae). – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 59: 157-159.

Boer, P. 1999. *Mierenleewlarven (Neuroptera: Myrmeleontidae) in de kalkarme en kalkrijke Noord-Hollandse duinen*. – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 59: 45-52. met 2 Nederlandse verspreidingskaarten en 2 kaarten van NW-Nederland

Boer, P. 1999. *Aanvulling op en vraagtekens bij de Nederlandse mierenfauna (Hymenoptera: Formicidae)*. – *Entomologische Berichten, Amsterdam* 59: 141-144.

Bruyne, R. de & A.W. Gmelig Meyling 1999. *Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM) 1998-1999. Verslag van het project: 'Ontsluiting van historische en faunistische gegevens van mollusken' (week- of schelpdieren, bijvoorbeeld slakken en mossels)*. [Tevens verslag van overige projecten, publicaties en werkzaamheden in ANM-verband, in de periode januari 1998 tot en met juli 1999]. – *Stichting Anemoon, Zoölogisch Museum Amsterdam*, 38 p.

Uit dit rapport blijkt dat er heel wat gebeurd is op molluskengebied in de afgelopen tijd. Van de 120 meest bijzondere soorten (totaal 350) zijn de gegevens uit de grote collecties nu opgenomen en ook zijn er al veel literatuurgegevens aan de bestanden toegevoegd. Toch moet het grootste deel van het werk nog gebeuren. Hiervoor wordt momenteel naar financiering gezocht.

- Cuppen, J.G.M. 1999. *Helophorus laticollis* rediscovered in The Netherlands (Coleoptera: Helophoridae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 59-61.
- Cuppen, J.G.M. 1999. *Callidium aeneum*, een nieuwe boktor (Coleoptera: Cerambycidae) voor Nederland. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 145-147.
- CUR 1999. *Natuurvriendelijke oevers, fauna*. – Civieltechnisch Centrum Uitvoering Research en Regelgeving, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Gouda. 270 p. prijs: f 130,- (inclusief verzendkosten). ISBN 90 37604 80 3. Te bestellen bij CUR (t.a.v. Mevr. Eveleens), Postbus 420, 2880 AK Gouda, fax. 0182-540641.
- Een fraai vormgegeven boekwerk, dat werd samengesteld omdat de fauna in het handboek *Natuurvriendelijke oevers* (CUR 1994) onderbelicht was gebleven. Er wordt uitgebreide praktische informatie gegeven op het gebied van inrichting en beheer, met ruime aandacht voor ecologische achtergronden. Er worden 112 soorten dieren behandeld die karakteristiek voor oevers zijn. Naast voor de hand liggende groepen als vogels, zoogdieren en hogere planten is er verheugenderwijs ook aandacht voor allerlei ongewerveldengroepen. Via EIS-Nederland werden gegevens over bladkevers (Ron Beenen), spinnen (Peter van Helsdingen), sprinkhanen (Roy Kleukers) en loopkevers (Hans Turin) aangeleverd. Wie meer wil weten over plasbermen, maaiboten en fauna-uitstapplaatsen of gewoon geïnteresseerd is in natuurbeheer en fauna moet deze uitgave zeker aanschaffen.
- Ellis, W. J.H. Donner & J.H. Kuchlein 1999. *Changes in rank abundance of Microlepidoptera in The Netherlands*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 129-137.
- Gittenberger, E., A.W. Janssen, W.J. Kuiper, J.G.J. Kuiper, T. Meijer, G. van der Velde & J.N. de Vries 1998. *De Nederlandse zoetwatermollusken. Recente en fossiele weekdieren uit zoet en brak water. Nederlandse Fauna 2. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV-Uitgeverij & EIS-Nederland*. 288 p., 12 kleurenplaten. ISBN 90-5011-118-1. Prijs f 95,-, f 85,- (exclusief verzendkosten voor leden KNNV en EIS-Nederland. Te bestellen bij KNNV-Uitgeverij, Postbus 19320, 3501 DH Utrecht.
- Het standaardwerk over zoetwatermollusken voor de komende 25 jaar, met uitgebreide aandacht voor herkenning, morfologie, biologie & oecologie, praktische toepassingen (biomonitoring) en verspreiding. Niet alleen de huidige soorten worden behandeld, maar ook de fossiele vondsten uit het recente verleden. Met prachtige potloodtekeningen van Gijs Peters. Zoals steeds de bedoeling binnen de serie *Nederlandse Fauna* wordt niet alleen gemikt op een publiek van specialisten, maar door de aantrekkelijke vormgeving en toegankelijk geschreven teksten is het ook een boeiend bladerboek voor de algemene natuurliefhebber.
- Goot, V.S. van der 1999. *De steltvlieg Cnodacophora stylifera* nieuw voor Nederland (Diptera: Micropezidae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 75.
- Heijerman, Th. 1999. *Curculio elephas* nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Curculionidae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 65-67.
- Heijerman, Th. & K. Alders 1999. *Ceutorhynchus rhenanus* nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Curculionidae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 115-118.
- Huisman, K.J. & J.C. Koster 1999. *Nieuwe en interessante Microlepidoptera uit Nederland in het jaar 1996*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 77-95. [met twee verspreidingskaarten NL]
- Krekels, R., P. Verbeek & R. Kleukers 1999. *De warttenbijter langs het Drongelens Kanaal. Duurzaam behoud van de wrattenbijter en zijn leefgebied. Natuurbalans-Limes Divergens i.s.m. EIS-Nederland*, 23 p.
- Kuchlein, J.H. & A. van Frankenhuyzen 1999. *Een Zuid-Limburgse soort, die naar het noorden oprukt: Antispila treitschkiella* (Lepidoptera: Heliozelidae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 124-125. [met 1 verspreidingskaart NL]
- Kuchlein, J.H. & C. van Lettow 1999. *The Dutch species of Borkhausenella, with B. nefrax as an addition to the Dutch list* (Lepidoptera: Oecophoridae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 23-29. [met 4 verspreidingskaarten NL]
- Kuchlein, J.H. & Ch. G.A.M. Naves 1999. *The Dutch species of Zeiraphera, with Z. rufimitrana as an addition to the Dutch list* (Lepidoptera: Tortricidae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 1-6.
- Kuchlein, J.H., L.E.J. Bot & A. Schreurs 1999. *Two Helianthemum-feeding species of Lepidoptera new to The Netherlands: Mompha miscella* (Mompidae) and *Scythris dissimilella* (Scythrididae). – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 103-106.
- Laar, V. van 1999. *De terugkeer van de weidebeekjuffer Calopteryx splendens* (Odonata: Calopterygidae) in laaglandbeken van de Gelderse Vallei. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 109-114. [met 1 verspreidingskaart Gelderse Vallei]
- Melchers, M., M. Soesbergen & G. Timmermans (red.) 1998. *Paardenbijters en mensentreiters, de veelpoters van Amsterdam*. – Schuyt & Co., Haarlem. 176 p. ISBN 90-6097-484-0
- In deze uitgave worden de ongewervelde dieren van Amsterdam in het zonnetje gezet. Dagvlinders, libellen, sprinkhanen en krekels, kakkerlakken, mieren, pissebedden, duizendpoten en miljoenpoten passeren de revue. Als nieuwtje wordt de lijst met Nederlandse namen van de laatste drie groepen gepresenteerd. De auteurs zijn zelf het veld in geweest om de dieren in kaart te brengen. In aanvulling daarop hebben ze gebruik gemaakt van bestaande gegevens,

onder andere uit de landelijke bestanden van EIS-Nederland. Dit levert voor veel soorten een opvallend goede dekking op. De soortbeschrijvingen zijn toegankelijk geschreven en hier en daar opgeluisterd met gedichten en limericks. De tekeningen zijn niet allemaal even natuurgetrouw en de wetenschappelijke soortnamen staan hier en daar fout gespeld, maar dat mag de pret niet drukken. Het is zeer verheugend dat ongewervelde dieren serieuze aandacht krijgen, in een publicatie die bestemd is voor een groot publiek. Nog lang niet alle ongewerveldengroepen zijn in dit boek behandeld. Het zou daarom heel wel mogelijk zijn om een vervolg te maken met bijvoorbeeld zweefvliegen, macrofauna, spinnen, allerlei kevergroepen, bijen en wespen.

Nieuwenhuyzen, A. van 1999. *Recente vondsten van Rhantus bistriatus (Coleoptera: Dytiscidae) in Nederland*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 126. [met 1 verspreidingskaart NL]

Sterrenburg, F.C.F. & B.J.H. Brugge 1999. *De genera Curimopsis en Syncalypta in Nederland*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 7-9. [met 1 verspreidingskaart NL]

Vestergaard, D.A. 1999. *Waarnemingen van Zygaena viciae (Lepidoptera: Zygaenidae)*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 75.

Vierbergen, G. 1999. *Haplothrips propinquus, een nieuwe soort voor de Nederlandse fauna (Thysanoptera: Phlaeothripidae)*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 63.

Vos, de R. & A.L.M. Rutten 1999. *Trekvlinders in 1997 (achttienjarige jaarverslag) (Lepidoptera)*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 33-44.

Witmond, L. 1999. *Tremex fuscicornis a new species for the fauna of The Netherlands*. – *Entomologische Berichten*, Amsterdam 59: 138-140.

Tijdschriften

Brachytron. Uitgever: Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen. ISSN 1386-3460. Postadres: NVL, p/a G. Abbingh, Muddegoorn 78, 9403 NK Assen.

No. 2,1. (mei 1998)

No. 2,2. (december 1998, verschenen in augustus 1999).

No. 3,1 (augustus 1999).

In deze drie nummers weer veel interessante artikelen over de Nederlandse libellenfauna, onder meer over *Sympetrum depressiusculum*, *S. pedemontanum*, *Gomphus vulgatissimus*, de herontdekking van *Sympecma paedisca* en *Gomphus flavipes* en de libellenfauna van de duinen.

Buitenlandse publicaties

Kuhn, K. & K. Burbach 1998. *Libellen in Bayern*. – Uitgeverij Ulmer, Stuttgart, prijs f 75,-

Sternberg, K. & R. Buchwald 1999. *Die Libellen Baden-Württembergs (band 1)*. – Uitgeverij Ulmer, Stuttgart, prijs f 125,-

Het heeft lang geduurd voordat er een goed faunistisch werk over de libellen van een Duitse deelstaat verscheen. Het is daarom opmerkelijk dat er nu binnen een jaar boeken zijn verschenen over zowel Beieren als Baden-Württemberg. Het boek over Beieren is mooi vormgegeven en behandelt alle vastgestelde soorten. De hoofdstukken en de soortbesprekingen zijn leuk om te lezen en zijn ruim geïllustreerd. Het boek over Baden-Württemberg is de eerste van twee delen. De eerste 200 pagina's van dit boek bestaan uit zeer uitgebreide inleidende hoofdstukken. De overige 250 pagina's bestaan uit soortteksten van alle vastgestelde juffers (Zygoptera). In het nog te verschijnen tweede deel worden alle echte libellen (Anisoptera) behandeld. De teksten zijn vaak lang en geven vaak letterlijk alle bekende informatie waardoor het moeilijk is om snel iets op te zoeken.

Beide boeken bevatten veel fraaie foto's van libellen en biotopen. Vooral het boek over Baden-Württemberg valt op door de vele foto's van kleurvariëteiten en bijzondere gebeurtenissen.

Samenvattend kan gezegd worden dat het boek over Beieren een goed en leuk boek is waar je voor je plezier in leest terwijl het boek over Baden-Württemberg een zeer uitgebreid maar soms wat taai overzichtswerk is. [VK]

Corbet, S. 1999. *Dragonflies: Behaviour and Ecology of Odonata*. – Harley Books, Colchester, Essex. Prijs f225,-

Zoals de titel al zegt behandelt dit boek het gedrag en de ecologie van libellen. Het is de lang verwachte opvolger van de klassieker 'Biology of Odonata' (Corbet 1980). In de 600 pagina's tekst en 100 pagina's tabellen worden alle denkbare facetten van het leven van libellen behandeld. De hoofdstukindeling volgt de verschillende stadia van een libel. Deze indeling zorgt ervoor dat informatie snel op te zoeken is. De grote hoeveelheid onderzoek die aan libellen verricht is wordt in het boek zeer goed en helder samengevat. Door de meer dan 4000 literatuurverwijzingen wordt een belangrijk deel van de literatuur over de ecologie van libellen ontsloten. De uitgebreide bespreking van onderwerpen die voor alle insectengroepen van belang zijn (bijvoorbeeld habitatselectie en thermoregulatie) maakt dat de waarde van het boek libeloverstijgend is. De vormgeving is saai en wordt alleen onderbroken door een katern met vooral informatieve kleurenfoto's. Het boek zal de komende decennia het standaardwerk blijven aangezien de enige ruimte voor verbetering wordt gevormd door de lay-out. [VK]

Beenen, R. 1999. *Possibilities for conservation and rehabilitation of populations of Chrysomelidae in a cultivated environment*. – In: Cox, M.L. (red.), *Advances in Chrysomelidae Biology 1*: 307-319.

Detzel, P. 1998. *Die Heuschrecken Baden-Württembergs*. – Verlag Eugen Ulmer GmbH & Co., Stuttgart, 580 p., 22 kleurenfoto's, 132 verspreidingskaarten, 137 grafieken en 51 tabellen. prijs: 125,-

In dit omvangrijke werk worden 69 soorten sprinkhanen en krekels en de bidsprinkhaan *Mantis religiosa* behandeld. Dit is vrijwel de gehele Duitse sprinkhanenfauna. De informatie is bijzonder uitgebreid en fraai geïllustreerd. Er bestaan behoorlijke overeenkomsten met het Nederlandse sprinkhanenboek (Kleukers et al. 1997, Nederlandse Fauna deel 1), maar er zijn toch ook een aantal duidelijke verschillen. Twaalf soorten zijn wel in het Duitse boek opgenomen, maar niet in het Nederlandse en andersom zes soorten. De informatie over biotopen en biologie wordt uitgebreider behandeld in het Duitse boek, maar in het Nederlandse boek staat weer wel een determinatietabel en wordt uitgebreider aandacht gegeven aan de zang. De informatie die in de algemene hoofdstukken gegeven wordt overlapt maar ten dele. Het is zeker de moeite waard voor eenieder die serieus in West-Europese sprinkhanen is geïnteresseerd.

Lays, P. 1997. *Les Donaciinae de la faune de Belgique*. – *Notes fauniques de Gembloux* 33: 67-143.

Een artikel met verspreidingskaarten van alle 25 in België aangetroffen soorten. Van deze soorten wordt telkens beschreven wat de gebruikte bronnen zijn, hoe de historische en actuele verspreiding is (voor en vanaf 1 januari 1950) en wat het areaal van de soorten is. Verder wordt de biologie, met name de relatie met voedselplanten beschreven en wordt de mate van bedreiging in België getypeerd.

Er is gekozen voor de nogal nieuwe naamgeving volgens Askevold waarbij subgenera verheven zijn tot genera. De naam *Sominella reticulata* zal slechts weinigen bekend in de oren klinken; het is de door Askevold gebruikte naam voor *Donacia appendiculata*. Overigens blijkt er over de naamgeving van deze soort nogal wat verschil van mening te bestaan. Kippenberg (in *Die Käfer Mitteleuropas*) noemt deze soort *Donacia* (*Askevoldia*) *reticulata*. Bij *Plateumaris rustica*, die onlangs gesynonymiseerd is met *P. affinis*, maar wat niet door iedereen geaccepteerd wordt, is gekozen voor een tweedeling: *Plateumaris rustica* taxon *rustica* en *P. rustica* taxon *affinis*. Zo ook bij *Plateumaris sericea* (taxon *sericea* en taxon *discolor*). Als de oude indeling dan toch gehandhaafd wordt (naar mijn mening terecht) dan is het onduidelijk waarom gekozen wordt voor een zo ingewikkelde naamgeving.

De analyse van de kaartbeelden en overige informatie geeft een impressie van de huidige stand van de Donaciinae in België; een beeld waar je niet vrolijk van wordt. De meeste soorten vertonen een achteruitgang sinds 1950. Het is echter moeilijk om te beoordelen in hoeverre hier verschillen in onderzoeksintensiteit een rol gespeeld hebben. Sinds 1950 zijn in België 4 soorten niet meer aangetroffen: *Macroplea mutica*, *Donacia antiqua*, *D. brevicornis* en *D. sparganii*. [RB]

Warchalowski, A., 1993. *Chrysomelidae-Stonkowate, Czech III*. – *Fauna Polski* Tom 15: 1-278.

Warchalowski, A., 1994. *Chrysomelidae-Stonkowate, Czech IV*. – *Fauna Polski* Tom 16: 1-301.

Warchalowski, A., 1995. *Chrysomelidae-Stonkowate, Czech V*. – *Fauna Polski* Tom 17: 1-359.

Warchalowski, A., 1998. *Chrysomelidae-Stonkowate, Czech VI*. – *Fauna Polski* Tom 20: 1-291.

Sinds ik in 1993 (EIS-Nieuwsbrief 22) het tweede deel uit deze serie besprak zijn er weer vier delen verschenen. De opzet en uitvoering zijn gelijk aan deel II. Daarom volsta ik hier met een verwijzing naar de bespreking in EIS-Nieuwsbrief 22. De serie is met deel VI inmiddels vergevorderd: van de Alticinae ontbreken nog de genera *Sphaeroderma*, *Argopus*, *Apteropeda* en *Psylliodes*. Deze genera en de Hispinae en Cassidinae zullen behandeld worden in deel VII dat binnenkort zal verschijnen. Deze in het Pools geschreven boeken zijn te bestellen bij Biblioteka Muzeum i Instytut Zoologii Polskiej Akademii Nauk, 00-679 Warszawa, ul. Wilcza 64, Polen. [RB]

Warchalowski, A., 1996. *Übersicht der westpaläarktischen Arten der Gattung Longitarsus Berthold, 1827*. – *Genus, International Journal of Invertebrate Taxonomy, Supplement* 1996: 1-266.

Determinatie van aardvlooien van het geslacht *Longitarsus* wordt veelal als lastig ervaren. Met de determinatieboeken die nu beschikbaar zijn hoeft dat echter absoluut niet meer het geval te zijn. Na het verschijnen van het aardvlooiendeel in de serie *Faune de France*, van Doguet in 1994, en het beschikbaar komen van deel 14 van *Die Käfer Mitteleuropas* eveneens in 1994, met een aardvlooiendeel van Döberl, leken de problemen met *Longitarsus* grotendeels voorbij. Een extra boek als dat van Warchalowski lijkt dan ook overbodig. Dit boek heeft echter enkele grote voordelen. Het bevat uitgebreide beschrijvingen van de soorten en niet uitsluitend de heel korte typering die zo kenmerkend zijn voor *Die Käfer Mitteleuropas*. Zulke uitgebreide beschrijvingen vinden we weliswaar ook in het boek van Doguet, maar dat is beperkt tot Frankrijk en omgeving. Het boek van Warchalowski bevat alle bekende soorten van het West-Palearctische gebied. Het boek is geïllustreerd met talrijke afbeeldingen van kenmerken van de soorten. Daarnaast de van Warchalowski bekende (*Fauna Polski*) verspreidingskaartjes (eigenlijk areaalkaartjes) van de meeste soorten. Ik acht dit boek van groot belang voor onderzoekers die te maken hebben met *Longitarsus*-soorten!

Toch moet ook dit boek met voorzichtigheid gebruikt worden bij determinatie van dieren uit sommige delen van Europa. Met name van het Iberisch schiereiland worden de laatste tijd telkens nieuwe *Longitarsus*-soorten beschreven. Ik raad dan ook aan om dieren afkomstig uit dit deel van Europa altijd nog eens voor te leggen aan een specialist op het gebied van aardvlooien. [RB]